Samoubojstvo i Biblija

Članak je nastao na temelju proučavanja i kompilacije istraživanja i stručnih analiza objavljenih u *Pro Mente Croatica*, g. VII, br. 15 – 16, '03. / 04. Dok su biblijski pogledi, u drugomu dijelu, odraz dugogodišnjega biblijskoga proučavanja i pastoralne službe. Namjera je dati podatke svima onima koji se suočavaju sa ovim izazovom, te potaknuti na ustrajnost i borbu! Neka uvodni biblijski stih bude poticaj te oružje u borbi s lošim mislima i osjećajima: »Jer je u tebi (Gospode) izvor života, u tvojem svjetlu gledamo svjetlost.« Ps 36, 10. (HBD)

Samoubojstvo je oduzimanje ili pokušaj oduzimanja vlastitoga života. Često je povezano s psihičkim poremećajima, najčešće sa psihozama kao što su šizofrenija, depresija itd. Postoje mnogi razlozi za samoubojstvo, psihički poremećaji su najčešći ali ne jedini. U Hrvatskoj je još od sedamdesetih godina prošloga stoljeća uočen ovaj poremećaj (godišnje si od 900 do 1100 osoba oduzme život). Treba istaknuti da osoba koja ima takovih razmišljanja ili pokušaja treba potražiti pomoć stručnjaka koji joj može pomoći (liječnik, psiholog, psihijatar, duhovnik).

Budući na ovaj poremećaj gledamo i iz biblijskoga ugla želimo istaknuti posebnost središnje biblijske osobe, a to je Gospodin Isus Krist. Isus je objavio Istinu, njegova su djela pokazala Istinu, njegovo uskrsnuće dovodi do Istine. Istinska vjera u Boga i život po vjeri u Isusa imaju dobar duševni učinak. Vjera u Boga pomaže da na život gledamo iz pozitivnoga ugla, te daje vječnu nadu i utjehu!

Znaci upozorenja

Simptomi se samoubojstva očituju u tri kategorije: emocionalne i promjene ponašanja, teške životne okolnosti, te suicidalno ponašanje.

Emocionalne i promjene u ponašanju povezane su sa okolnostima koje stvaraju takvu vrstu boli koju osoba ne može preboljeti. Ponekad to može biti smrt bliske osobe, gubitak imovine i slične teške okolnosti u životu. Emocionalne promjene nastupaju kada osoba ne vidi kraja nevolji misleći kako je toliko velika da bi se riješila. To stvara beznađe koje ako se predugo nastavi može dovesti do razvijanja samouništavajućih misli i ponašanja.

Osobe koje ne mogu provoditi svakodnevnu rutinu te imaju očigledan gubitak snage, osjećaj bezvrijednosti, srama, krivnje i mišljenje »nikoga nije briga« ako s tim osjećajima žive duže vrijeme sigurno trebaju potražiti stručnu pomoć. Postoje različite životne okolnosti zbog kojih osoba može iskusiti ovu vrstu osjećaja, a ponekad oni pomažu pri donošenju i dobrih odluka, ali ako su nazočne većinu vremena mogu dovesti do različitih duševnih poremećaja.

Krizne okolnosti nastupaju kada se izgubi vlast na životom i okolnostima u kojima se živi. Kriza je stanje iznenadne psihološke neuravnoteženosti koje može dovesti do psihološko-emocionalnoga urušavanja, pa sve do pomisli na samoubojstvo. Osoba kod koje postoje naznake za ozljeđivanjem (sebe ili drugih), koja ne pokazuje zanimanje za svoj niti poštovanje tuđeg života, može zapasti u stanje u kojem je spremna oduzeti si život.

Dugoročna su stanja, na koja treba obratiti pozornost, a koja mogu dovesti do neželjenoga postupanja: tuga, apatija, iscrpljenost, anksioznost, sklonost lakoj promjeni raspoloženja te preosjetljivost. Među česte znakove spada i velik gubitak zanimanja za uobičajene dnevne radnje: škola, posao, hobi, obitelj ili druga zanimanja koja su prije predstavljala zadovoljstvo. Treba uočiti kad se osoba društveno izolira, i počinje tražiti prijatelje u grupama koje imaju drugačije standarde od nje. Gubitak zanimanja za seksualnost te izbjegavanje i odbacivanje prijatelja. Naznaka je suicidalnog ponašanja i kada osoba prestane misliti na svoju dobrobiti i počne se povlačiti iz normalne životne rutine. Treba uočiti i promjene u navikama spavanja i hranjenja, posebno ako

osoba prestane uzimati hranu i ne želi jesti. Tu treba uočiti prehrambene poremećaje kao što su bulimija i anoreksija. Zatim vrijeme života koje stvara distres, tj. dijagnoza neke teške bolesti kao što je rak, vrijeme završetka škole, odlazak u mirovinu itd.

Određeni oblici ponašanja mogu biti pokazatelj da osoba ima poremećaj. Postojanje prethodnih pokušaja samoubojstva, tzv. mali pokušaji samoubojstva. To je važan znak kao i široko rasprostranjeno, ali krivo, mišljenje da oni koji govore o samoubojstvu u biti ga ne žele ga počiniti. Sklonost samo-ozljeđivanju kao rezanje, paljenje i sl. U svezi s tim je i ponašanje koje ne mari za zdravlje: ozljede, predoziranja, promiskuitet koji širi seksualno prenosive bolesti itd. Ako osoba otvoreno govori o želji za samoubojstvom, izražava pozitivne osjećaje i misli o tome ili pokušava potaknuti druge da misle kako je to ispravno učiniti. Razvijanje strategije i planiranje samoubojstva. Ako osoba odluči pokloniti stvari koje veoma voli, pozdravlja se na neuobičajen način ili pokušava dobiti podatke o eutanaziji.

Okolnosti su koje mogu potaknuti ovu nevolju: smrt, bolest ili gubitak bliske osobe; razdvajanje, rastava, prekid veze, obiteljsko nasilje i zlostavljanje; gubitak zdravlja, posla, doma ili povjerenja u sebe. Depresiju treba posebno naglasiti, ako se ispravno ne liječi depresija može dovesti do pokušaja ili ostvarenja samoubojstva.

Što učiniti?

Prvo, osobu s takovim sklonostima treba usmjeriti stručnjaku (liječniku, psihologu, psihijataru) koji može napraviti procjenu i pomoći. Drugo, suicidalno je ponašanje vapaj za pomoć. Osoba koja si pokušava oduzeti život može biti u potrazi za smislom i svrhom života, a vjera u Boga daje životu svrhu, smisao i puninu! Zbog toga je vjera u Boga moćan lijek koji pomaže da život postane svrhovitiji i smisleniji. Osoba koja ima svrhu i smisao u životu teško upada u stanje u kojemu si pokušava oduzeti život. Treće, ako vidimo znakove suicidalnog ponašanja treba ih ozbiljno shvatiti. Čak je 75 posto osoba koje su si oduzele život prethodno upozoravalo. Četvrto, treba djelovati brzo i odmah nakon prepoznavanja znakova osobu usmjeriti stručnjaku koji može pomoći. Peto, sposobnost je slušanja važna, a često puta razgovor i topla riječ, koja nije dociranje i osuđivanje, može puno pomoći.

Zablude i činjenice

Postoje različite zablude, a neke od njih navodimo.

1. Samoubojstvo je genetički određeno i nasljedno
2. Ljudi koji govore o samoubojstvu neće ga počiniti
3. Ljudi koji imaju takove namjere snažni su u nakani da umru
3. Kada osoba počne onda isključivo razmišlja o samoubojstvu
4. Kada se stanje poboljša ne postoji rizik slijedećih pokušaja
5. Mišljenje da je samoubojstvo češće među bogatima ili među siromašnima
6. Samoubojstvo dolazi bez upozorenja
7. Svi su ljudi koji razmišljaju o samoubojstvu mentalno bolesni.

Ovaj problem u Hrvatskoj predstavlja jedan od društvenih izazova. Prema istraživanju objavljenom u *Pro Mente Croatica*, g. VII, br. 15 – 16, '03. / 04., Sedić i Jakovljević, *Samoubojstvo u Republici Hrvatskoj*, str. 22 – 23, uzme li se u obzir broj stanovništva Hrvatska je na 13. mjestu u svijetu po broju samoubojstva muškaraca. Prva je Litva, slijede Rusija, Letonija, Estonija, Bjelorusija, Mađarska, Šri Lanka, Slovenija, Finska, Kazahstan, Ukrajina, Belgija, HRVATSKA, Austrija, Luksemburg, Francuska, Moldova, Švicarska, Češka, Bugarska. Što se tiče žena na 10. je mjestu u svijetu. Prva je Šri Lanka, a iza nje Mađarska, Estonija Letonija, Litva, Rusija, Slovenija, Japan,

Belgija, Finska, HRVATSKA, Danska, Hong Kong, Švicarska, Francuska, Austrija, Bugarska, Singapur, Češka, Bjelorusija.

Svake si godine između 900 – 1100 ljudi oduzmu život, što znači da svakih deset godina društvo izgubi oko 10 000 građana. Nažalost još ne postoji dobar preventivni zdravstveni program. Ipak, postoji naznaka poboljšanja jer uspoređujući podatke u posljednjih tridesetak godina vidljiv je lagani pad. Slijedeća je činjenica kako je manje samoubojstava na sredozemnom dijelu zemlje nego na kontinentu. Više ljudi počini samoubojstvo u proljeće, a posebno su kritični svibanj i lipanj. Tri se puta češće ubijaju muškarci nego žene, a postoji povezanost između samoubojstva, nezaposlenosti i razvoda. U regijama gdje je veća stopa nezaposlenosti i rastava veća je i stopa samoubojstava, a u visoko rizičnu skupinu spadaju i oboljeli od PTSP-a.

Uzroci

Glede uzroka postoje mnoge teorije, a sve one pokušavaju dati osvrt na suicid iz različitih točki gledišta. U članku *Teorija samoubojstva,* (*Pro Mente Croatica*, g. VII, br. 15 – 16, '03. / 04.), psihijatar Darko Marčinko promatra problem iz sociološke perspektive, te prikazuje misaone modele i daje psihoanalitički pogled na suicid.

Prema Durkheimu, koji je položio temelje psihosocijalne teorije, sva se samoubojstva mogu svrstati u tri kategorije: egoistično, altruistično i anomalno.

Egoistično je povezano s ljudima koji su izgubili interes za društveni aspekt života, ili nisu potpuno i pravilno integrirani u društvo. Većina je od njih fizički hendikepirana ili duševno poremećena. Iz ova kuta možemo promatrati problem integracije etičke i vjerske manjine, jer su ove skupine često izolirane od ostatka društva, a pojedinci u njima to mogu doživjeti kao teški izazov. Altruistično je vrlo dobro poznato među vjerskim, društvenim ili političkim skupinama. Povezano je sa pojedincima koji odluče umrijeti kao žrtve za ostatak ili za ciljeve određene skupine. Anomalno se pojavljuje u okolnostima gdje postoje velike socijalne i ekonomske promjene i kada dolazi do dezintegracije kulture. Položaj je pojedinca promijenjen što stvar osjećaj nesigurnosti koji donosi suicidalne misli.

Prema misaonom modelu suicidalne osobe imaju pojednostavljenu sliku života. Promatraju život s dva suprotna gledišta; stvari su dobre ili loše, crne ili bijele itd.

Psihoanalitički je pogled na samoubojstvo utemeljen 1910. kada je bila prva konferencija psihoanalitičkog društva u Beču. Tada su položeni temelji za dalji razvoj teorije samoubojstva. Stenkelova je teza formula za razvoj suicidalnog mehanizma: »Nitko se ne ubija ako prije toga nije imao želju ubiti nekoga s kim je bio u emocionalnoj vezi.« Razni su psihijatri ponudili teorije o samoubojstvu: Alfred Adler, Sigmun Freud, Karl Meninger, Gustav Jung itd. Karen Hornay je: »Jedan od najvažnijih za razumijevanje suicidalnog ponašanja i termina osnovne anksioznosti.« Prema njemu je takova osoba rođena s destruktivnim tendencijama, tijekom razvoja osoba pod negativnim utjecajima okoline razvija suicidalne misli, a samoubojstvo je posljedica loših okolnosti.

Biblijski primjeri

Nekoliko biblijskih zapisa svjedoče o samoubojstvu. Jedno je od najpoznatijih ono koje je počinio Samson. (Suci 16, 23 – 31.) Samson je bio važan vođa-sudac u ranoj povijesti Izraela. Bio je iz malog grada 20 kilometara zapadno od Jeruzalema; njegov je otac bio Manoah iz Danova plemena. Samsona zarobiše Filistejci, iskopaše mu oči i strpaše ga u zatvor. Tijekom svečanosti, posvećene njihovom božanstvu, doveli su ga u hram da ih zabavlja. Budući je bio izuzetno snažan uspio je porušiti hramske stupove, a to je dovelo do urušavanja hrama te je i on poginuo.

Drugi je primjer kralj Šaul. (1. Samuelova 31.) Nakon poraza u bitci protiv Filistejaca mnogi od njih izginuše, a među njima Šaulovi sinovi Jonatan, Išjo i Malki Šua. On je bio ozbiljno ranjen, a nakon što je uvidio da će izgubiti bitku tražio je od svog štitonoše da ga ubije. Štitonoša se bojao ubiti kralja, stoga Šaul uze mač i baci se na nj, a isto učini i štitonoša.

Slijedeći je primjer vojni savjetnika Ahitofela koji se objesio jer je njegov savjet u ratu protiv Davida odbačen. (II. Samuelova 17, 23.) Postoji zapis samoubojstvo kralja Zimrija, koji se ubio jer je izgubio grad Tiraz. (2. Kraljevima 16, 18 – 19.) Za njega je to bila poražavajuća činjenica i ubio se na način da je zapalio kraljevsku palaču gdje je živio.

Najpoznatije je samoubojstvo Jude, jednog od dvanaest Isusovih apostola. On je izdao Gospodina Isusa Krista vrhovnom svećeniku, a nakon što je shvatio da je izručio nevinu osobu objesio se. (Matej 27, 5.)

Postoje zapisi suicidalnih i depresivnih misli. Jedan je od najpoznatijih Job. (Job 7, 15 – 16.) Njegov je život bio uništen, izgubio je imovinu, djecu i teško obolio. Doživio je veliku traumu, a to ga je to ponukalo na razmišljanje da život nema smisla. Ipak je bio je ustrajan i svoje je povjerenje stavio u Gospoda stoga je uspio nadvladati sve teške okolnosti, te naučio biti vjeran i poslušan Gospodinu.

Slijedeći je primjer pisac knjige *Propovjednika,* koju je prema predaji napisao kralj Salomon. Čitajući ovu knjigu dobiva se dojam da je pisac bio depresivna, moguće i suicidalan. Njegov je pristup životu negativan i naglašava besmislenost. Pisac je bio u lošem razdoblju života kada je pisao knjigu, ali je na kraju došao do spoznaje kako je svrha i značenje života u Bogu. Doživio je prosvjetljenje, a ova je biblijska knjiga zanimljivo i bogoduhno biblijsko štivo. (čit. Propovjednik 12, 13 – 14.)

Svetopisamski pogledi i poruke

Nauk *Svetog pisma* ne podržava niti potiče na samoubojstvo. Gospodin Isus Krist je propovijedao Radosnu vijest o Kraljevstvu Božje i duhovnoj obnovi koju donosi Bog. (čit. Marko 1, 14 – 15.) Njegovo je propovijedanje poticalo nadu i sreću, te promicalo život!

U Izlasku 20, 11 u šestoj Božjoj zapovjedi nalaže se da čovjek ne smije ubiti. Ubojstvo je postupak u kojemu se drugoj osobi oduzima život, a biblijski nauk naučava da se to ne smije činiti! Život je Božji dar, treba biti čuvan i štićen. Iznimka je od ovoga pravila jedino obrana doma i domovine, kada su svi pozvani u svojim mogućnostima i sposobnostima pomoći obranu domovine od agresora.

U Rimljanima 13, 9 – 10 apostol Pavao razvija svoj nauk o savršenom moralnom sustavu koji je utemeljen na Dekalogu. Osvrće se na šestu zapovijed učeći da svi moralni sustavi trebaju biti temeljeni na dobrom djelovanju prema drugima i sebi. Bogoduhno poručuje: »Ljubav bližnjemu zla ne čini. Punina dakle Zakona jeste ljubav.«

Biblija ima poticajan duhovni utjecaj te daje svrhu i smisao životu. U Jošui 24, 14 – 15 vjernike se potiče da služe Gospodinu. Život je s Bogom smislen i svrhovit stoga oni koji vjeruju imaju nadu i dobivaju snagu za svakodnevne izazove koje im dolaze u život.

U Mateju 6, 33 Isus potiče traganjem za Božjim Kraljevstvom kao središnjom točkom čovjekova djelovanja. Kada je Božje Kraljevstvo nazočno u životu osobe tada ona dobiva svrhu i puninu života. To daje usmjerenje i smisao životu, a takova osoba zna što sa svojim životom. Pouka koja se nazire, kada se govori o traganju, je potreba i naglasak u molitvi za Božju vladavinu u životu osobe koja vjeruje. Kralj vlada nad određenim područjem, kraljevstvo je područje njegove vlasti, a vjernici su dio tog kraljevstva. U Božjem kraljevstvu je slično, Bog je vladar nad ljudima ako po vjeri živi u njihovim srcima, tada oni koji su dio Božjeg kraljevstva pripadaju Njemu i doživljavaju

Njegove blagoslove. To je duhovna obnova, a tko je duhovno obnovljen istinski je sretan i zadovoljan.

U Ivanu 4, 34 Gospodin Isus Krist poučava da provođenje Božje volje daje snagu i usmjerenje u životu, a osoba koja provodi Božju volju susreće se sa Svevišnjim.

U Djelima 20, 24 opisano je svjedočanstvo osobe koja ima dubok smisao u životu i sigurnost da njegov život ima usmjerenje i svrhu. Apostol Pavao je pri kraju svoga života, biti će utamničen zbog evanđeoskoga navještaja. Očekivano je da netko tko ide u zatvor bude u depresiji. Ipak on nije, a razlog za to je što ima smisao u životu koji proizlazi iz vjere u Gospodina.

Ističemo i potičemo na čitanje slijedeća dva biblijska navoda Psalam 23. te Izajia 40, 28 – 31. Navedeni odjeljci ohrabruju, ulijevaju nadu i pomažu da na izazove života pozitivno gledamo.

Temeljna je poruka 23. psalma da se Bog brine za one koji se u pouzdaju u njega! Božja se briga očituje prema onima koji se u njega pouzdaju na slijedeće načine. Oni koji imaju vjeru u Boga od njega dobivaju mir i duhovni odmor, a to je posljedica života s Bogom. Naglašavamo – život s Bogom! Može se vjerovati, a s Bogom ne živjeti. Nemoguće je s Bogom živjeti, a ne vjerovati u njega. Život s Bogom uključuje predanje i pouzdanje u Njega. Predanje Bogu ostvaraje se kroz vjeru i odluku koju donosi osoba koja je privučena Božjom snagom i voljom. Pouzdanje se u Boga izgrađuje tijekom vremena i života s Bogom, u različitim životnim okolnostima.

Psalam podsjeća da će oni koji vjeruju u Boga imati njegovo vodstvo i zaštitu. Stoga na sve životne okolnosti treba gledati tako da se ne događa ništa što ne bi bilo u skladu s voljom Božjom te izvan njegova nadzora. Ta činjenica daje sigurnost kako naš život nije bez Božjeg nadzora i nismo sami!

Navedeni stihovi, iz knjige proroka Izaije, daju duhovni poticaj da u trenutcima beznađa idemo dalje i uhvatimo se u koštac s životnim izazovima. Bog je vječan i nepromjenjiv, izvor snage onima koji se Njemu utječu, ta utjeha vraća snagu i pomaže pronaći izlaz iz teških okolnosti.

Tijekom ljudske povijesti ljudi su se često puta nalazili u teškim okolnostima, nisu svi i nisu uvijek zazivali Boga u pomoć, ipak oni koji su iskreno zazvali Boga nisu se razočarali. Oni su iskusili da su istinite riječi zapisane u *Svetomu pismu* i doživjeli da im se snaga vratila!

Postoji poticajna poruka iz jedne usporede. Čovjek je odlučio savladati visoku planinu. Pripreme su bile duge i teške. Konačno je došao dan za uspinjanje. Penjanje je bilo vrlo teško, sa mnogo nevolja tijekom puta: prepreke, loše vrijeme, poteškoće zbog toga što je povrijedio nogu tijekom uspinjanja. U nekoliko je navrata mislio odustati i vratiti se nazad, razmišljao je kako se više nikad neće baviti planinarstvom. Konačno nakon više dana i mnogo sati mučenja popeo se je! Predivna pogled koji se pružao odjednom mu je vratio snagu i uvjerio ga da se putovanje isplatilo, sva je muka bila zaboravljena.

U životu je puno puta teško, ponekad mukotrpno, povremeno i mučno. Ipak, život ima svrhu i ne treba odustati nego treba ići naprijed!

Autor: Branimir Bučanović